

Matulionis Povilas

III vyriausybės žemės ūkio ir valstybės turtų viceministras

(tuo metu ministras buvo nepaskirtas,

todel buvo faktiškasis ministras)

(1919 03 12–1919 04 12)

Gimė 1860 09 05 Kupiškyje, Ukmergės apskr. Kilęs iš valstiečių šeimos. Tėvas Stanislovas Matulionis drauge su kitais valstiečiais gavo pievas Pašepetyje ir Vidugiriuose, iš viso apie 250 ha, bendram valdymui. Motina Magdalena Jankevičiūtė, našlaitė, augo Kreivėnuose pas Stanionius ir buvo darbšti, do-

ra, tikra lietuvė, turėjo gerą balsą ir mokėjo visas šventas giesmes atmintinai. Povilas gimė paskutinis vaikas iš dešimties. Iš jų du mirė jauni, o 4 dukterys ir 4 sūnūs užaugo. Lietuvis, katalikas, vėliau laisvamanis. Vedęs, žmona Zofija Matulionienė (buv. Rožnovskaitė, susituokė Pskovo bažnyčioje 1894 05 07). Vaikai: Vytautas; Algirdas; Marija Janavičienė. Mirė 1932 03 15 Aleksandrijos dvare, Šiaulių vlsč. Palaidotas Aleksandrijos (Šiauliai) kalvelėje, prie plento Šiauliai–Panevėžys. P. Matulionis, reikšdamas protestą prieš klerikalų valdžią ir kunigus, paprašė artimųjų, kad jo palaikus po mirties palaidotų nešventintoje žemėje.

Skaityti lietuviškai pramoko iš vyresnių brolių. Baigė Kupiškio rusų pradžios m-klą. 1868 m. jis buvo atiduotas į Vėžionis, pas tėvo seserį Babickienę. 1873 m. išaikė baigiamuosius egzaminus „labai gerai“ ir gavo liaudies m-klos atestatą. 1882 m. baigė Dinaburgo (dab. – Daugpilis, Latvija) realinę m-klą. G-joje lėšas pragyvenimui jau nuo 3-ios klasės užsidirbdavo iš pamokų. Be to, vėliau iš valstybės gaudavo stipendiją. 1882 m. važiavo į Sankt Peterburgą laikyti egzaminų į visokius institutus, bet lėšų trūkumas neleido niekur įstoti. Neturėdamas lėšų, po to 5 metus buvo mokytoju Vilniaus, Vitebsko ir Mogiliovo gubernijose. Nuo seno Kupiškio klebonas Kuzminas kalbino Povilą stoti į kunigų s-ją. Į kariuomenę nepriimtas dėl 2 verškų (apie 9 cm) apimties trūkumo per krūtinę. Išvyko į Kauno kunigų s-ją, kurioje išbuvo iki 1883 m. Nuvykęs į Sankt Peterburgą išlaikė egzaminus, bet į i-tą neįstojo. Grįžo į Dinaburgą, vėl ėmėsi repetitoriaus darbo.

1885 m. nuvyko į Sankt Peterburgą, kur 1889 m. baigė Miškų i-tą. 1889 11 11 paskirtas Opočkos (Pskovo gub.) miškų urėdo pavaduotoju. 1894 m. persikėlė į Vilnių, dirbo miškų tvarkybos ir tautinio žadinimo darbą.

1895 m. įkurta pirmoji slapta lietuvių d-ja „Dvylika Vilniaus apaštalu“ ginti lietuvius nuo nutautėjimo. Jo pastangomis lietuviams pasisėkė 1897 m. atgauti Šv. Mikalojaus bažnyčią Vilniuje. Vėliau P. Matulionio pastangomis buvo atgauta dalis Pranciškonų vienuolyno, kuriame įkurta dviklasė lietuviš-

ka liaudies m-kla. Jo rūpesčiu atidaryta lietuviška skaitykla, Sušelpimo d-ja, prieglauda, mėgėjų teatras, kuriame pats režisavo.

1905 m. kilus revoliucijai, P. Matulionis dalyvavo revoliuciniame k-te kaip lietuvių delegatas. Didžiajame Vilniaus Seime oficialiai P. Matulionis nedalyvavo, bet veikė užkulisiuose.

1907–1909 m. užsiėmė Suomijos miškų tvarkymu. 1910 m. buvo paskirtas tvarkyti 7 gubernijų miškus. Apsigyveno Smolenske. Po 1917 m. vasario revoliucijos išrinktas Smolensko revoliucinio vykdomojo k-to pirmininku.

Nepartinis. J. Tumo-Vaižganto nuomone: „Jokių partijų, jokių krypčių, jokių diferenciacijų nepripažinęs, niekadęs nesilaikęs kurios partijos katekizmo ir brošiūrėlių, visiems surasdavo realaus darbo privalomoje tautybės upės tėkmėje.“

1918 11 22 grįžo į Vilnių. Lietuvos valdžia pakvietė užimti Miškų departamento direktoriaus vietą. Vyriausybei persikėlus į Kauną, 1919–1924 m. buvo Lietuvos žemės ūkio ir valstybės turtų ministerijos viceministras, du kartus atsisakė siūlyto žemės ūkio ministro posto.

Įkūrė pirmąją Lietuvoje žuvų peryklą, su T. Ivanausku steigė Gamtos tyrimo stotį, vaikai mokėsi iš jo parengto Lietuvos žemėlapiu, jis pirmasis parengė Lietuvos miškų klasifikaciją, todėl laikomas miško tipologijos pradininku.

III P. Dovydaičio Ministrų kabinete, kadangi ministras nebuvo paskirtas, P. Matulionis buvo faktiškasis ministras vos vieną mėnesį (1919 03 12– 04 12). Kaip nurodyta „Vyriausybės žiniuose“, 1919 03 11 paskelbtame naujos vyriausybės sąraše nebuvo pateikta žemės ūkio ir valstybės turtų ministro pavardė. 03 12 pasirašytame kitame teisiniame akte nurodyta, kad „Maitinimo ir Viešųjų Darbų Ministerio pareigas eiti pavedama Vidaus Reikalų Ministeriui“ (tas pareigas ėjo A. Stulginskis), kuris P. Dovydaičio vyriausybės darbo laikotarpiu (ji išdirbo tik vieną mėnesį) pasirašinėjo ne tik kaip vidaus reikalų ministras, bet kartu ir kaip Ministro Pirmininko pavaduotojas. P. Matulionis kaip žemės ūkio ir valstybės turtų ministro pavaduotojas kartu su Ministro Pirmininko pavaduotoju A. Stulginskiu pasirašė „Įstatymą dėl privatinų dvarų nuomos normavimo“. Kartu su Ministru Pirmininku P. Dovydaičiu pasirašė „Įsakymą dėl medžių vežimo ir dėl kelių ir upių rinkliavos“. P. Dovydaičiui ir jo vyriausybei atsistatydinus, P. Matulionis pasitraukė iš darbo Vyriausybėje.

1922–1927 m. dėstė Dotnuvos žemės ūkio teknikume, 1924–1929 m. – Dotnuvos ŽŪA, o 1922–1924 m. dar ir LU: 1923–1924 m. buvo miškininkystės katedros vedėjas, nuo 1923 m. profesorius. Dotnuvos ŽŪA pirmasis rektorius (1924–1928 m.) ir miškotvarkos katedros vedėjas (1924–1929 m.).

Už daugybę miškininkystės ir lietuvių tautos švietimui paskirtų darbų įvertintas gausiais apdovanojimais: Latvijos Trijų Žvaigždžių (1927), DLK Gedimino 2-ojo laipsnio (1928) ordinais, Lietuvos nepriklausomybės 10 metų jubiliejiniu medaliu (1928), suteiktas Lietuvos u-to garbės daktaro vardas

(1929). Iš carinės Rusijos buvo gavęs šiuos ordinus: Šv. Anos 2-ojo ir 3-iojo laipsnio, Šv. Stanislovo 2-ojo ir 3-iojo laipsnio, taip pat daugybę pagyrimų bei padėkos laiškų už sąžiningai ir sumaniai vykdytą miškininkystės darbą.

1929 m. pasitraukė iš pareigų ir, atsiveikinęs su Dotnuva, persikėlė gyventi į savo gimtinę – Kupiškį. Iš čia, varginamas senatvės ir ligos, rudenį persikėlė į Aleksandrijos dvarą, netoli Šiaulių, pas savo dukterį M. Janavičienę. Čia gyvendamas, susirgo plaučių uždegimu ir 1932 03 15 mirė. Dotnuvos krašte P. Matulionį tarpukariu ketinta įamžinti paminklu, bet dėl lėšų stygiaus paminklas nebuvo pastatytas. P. Matulionio atminimą primena stogastulpis prie kelio Šiauliai–Panevėžys (autorius – liaudies meistras A. Česnulevičius), pastatytas profesoriaus mirties 50-mečio proga. Miško darbuotojai ir gamtosaugininkai tuo pačiu netoli jo kapo pasodino 72 ąžuolų giraitę (tiek metų gyveno profesorius).

Dovydaitis P., „Miško siela (Skiriu Lietuvos miškininkų Tėvo a. a. P. Matulionio sielai)“, *Mūsų girios*, 1932, nr. 2, p. 82–90; K-nis J., „Prof. P. Matulionis“, *Mūsų girios*, 1929, nr. 1, p. 3–4; LVŽ, Vilnius, 1919; „Pas Povilo Matulionio vienametį miškininką A. Ramanauską“, *Mūsų girios*, 1932, nr. 2, p. 94–95; „Mirė prof. Matulionis...“, *Mūsų girios*, 1932, nr. 2, p. 1; Tiškus V., „Prof. dr. h. c. Povilas Matulionis“, *Mūsų girios*, 1930, nr. 5 (7), skirtas prof. P. Matulionio 70 m. jubiliejui, p. 5–11; Tiškus V., „Ką prof. Matulionis yra parašęs“, *Mūsų girios*, 1932 nr. 2, p. 96–98; Vaitkienė J., „Prof. Matulionis kaip žmogus“, *Mūsų girios*, 1930, nr. 5 (7), skirtas prof. P. Matulionio 70 m. jubiliejui, p. 11–12; Vaitkus V., „A. a. prof. P. Matulionis miškų d-to direktoriaus pareigose“, *Mūsų girios*, 1932, nr. 2, p. 90–92; Vaitkus V., „A. a. prof. dr. P. Matulionio darbai miškotvarkoje“, *Mūsų girios*, 1932, nr. 2, p. 93–94; Vaitkus V., „Mūsų miškininkystės tėvas prof. Povilas Matulionis“, *Mūsų girios*, 1930, nr. 5 (7), skirtas prof. P. Matulionio 70 m. jubiliejui, p. 1–4.

Deltuvus R., *Povilas Matulionis: ateities pradžia – tai mes*, Kaunas, 2014; *Lietuvos miškininkas*, Isokas G. (sud.). Biografinis žinynas, 1–2 dalis, Vilnius, 1997; Matiukaitė L., *Nepažįstamas Povilas Matulionis: literatas, publicistas, kultūrininkas*, Utena, 2000; *Prof. Povilo Matulionio 150-osios gimimo metinės (1860 09 05–2010 09 05)*, prieiga per internetą: <http://www.lzuu.lt/file.doc?id=33775> [žr. 2015 08 29]; Mankus R., „Matulionis Povilas“, *VLE*, Vilnius, 2008, t. 14, p. 454–455; Rukuiža A., *Povilas Matulionis: gyvenimas ir darbai*, Chicago, 1960.

Algis Bitautas